

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Махонюка Олександра Володимировича
«Формування та розвиток ринку міграційних послуг в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

В сучасному динамічному світі, що активно розвивається, одним з глобальних трендів, який є притаманним для всіх країн не залежно від рівня соціального та економічного розвитку є активізація міграційних потоків. Бідність, військові конфлікти, прагнення кращого життя, пошук нових сфер зайнятості все більше притягує населення з країн третього світу та пострадянського простору до економічно розвинених центрів. В зв'язку з цим, набуває значної актуальності пошук інструментів регулювання та розвитку ринку міграційних послуг, який був би здатен: по-перше, створити легальні умови для здійснення комфортного та безпечного переміщення між країнами; по-друге, захистити країни від неконтрольованих потоків мігрантів та зменшити ризики прояви терористичної агресії; по-третє, створити можливості якнайшвидшої інтеграції мігрантів до місцевої спільноти, забезпечити можливості їх прихистку та адаптації у нових умовах. В сучасних українських реаліях ринок міграційних послуг знаходиться на етапі становлення та початкового розвитку, велика кількість його суб'єктів, окрім крупних державних акторів та акторів, що надають послуги у сфері туризму, діють за межами правового поля, надаючи нелегальні послуги зі сприяння перетину кордонів, організації перевезень або пошуку місць працевлаштування за кордоном. Зазначена тенденція негативно впливає не тільки на соціально-економічний розвиток країни, а й загострює питання національної безпеки та безпеки населення, яке приймає участь у міграційних процесах.

Саме тому науково-методичні положення та практичні розробки представлені в дисертаційній роботі Махонюка Олександра Володимировича

на тему «Формування та розвиток ринку міграційних послуг» є вкрай актуальними та затребуваними в умовах сьогодення.

Актуальність дисертації Махонюка О.В. підтверджує і її зв'язок з численною тематикою наукових робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», а саме: «Регіональна міграційна політика в умовах поліетнічного середовища» (номер держреєстрації 0108U010370, 2009–2010 рр.), «Регіональні особливості організації праці в умовах системної кризи» (номер держреєстрації 0109U007082, 2009–2011 рр.), «Соціально-демографічний потенціал розвитку Карпатського регіону України» (номер держреєстрації 0111U000706, 2011–2012 рр.), «Формування і використання територіальних міграційних систем для забезпечення сталого розвитку регіонів» (номер держреєстрації 0112U000462, 2012–2014 рр.), «Соціально-економічна захищеність мігрантів: загальнонаціональний та регіональний вимір» (номер держреєстрації 0113U000106, 2013–2015 рр.), «Соціокультурологічні наслідки міграційних процесів» (номер держреєстрації 0114U004400, 2014 р.), «Механізм регулювання міграції населення в умовах трансформації регіональних ринків праці» (номер держреєстрації 0116U004032, 2016–2018 рр.).

В рамках наведених вище науково-дослідних тем, автором проведено дослідження чинників розвитку нових форм праці та доходів населення; змодельовано інституційні важелі стимулювання трудової міграції; визначено вплив міграційних переказів на структуру доходів домогосподарств Карпатського регіону; здійснено теоретико-методологічне обґрунтування пріоритетів розвитку ринку міграційних послуг, визначено місце ринку міграційних послуг у територіальній міграційній системі; досліджено особливості реалізації механізмів адаптації реемігрантів; запропоновано механізм залучення міграційного капіталу в національну економіку (на основі випуску державних міграційних облігацій) та раціональне використання залучених коштів завдяки створенню Фонду фінансування бізнесу через міграційні облігації; визначено ризики асиметрії розвитку прикордонних

українсько-польських територій, з'ясовано роль ринку міграційних послуг в ефективізації транскордонної співпраці.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Основні наукові результати, одержані Махонюком О.В., які виносяться на захист, мають достатній рівень достовірності та обґрунтованості. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу інформаційних джерел, зокрема: міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів та програмних документів в сфері регулювання міграційних процесів, аналітичних та статистичних спеціалізованих видань Міжнародної організації з міграції, міжнародних та національних рейтингових агентств, статистичних баз даних Укрстату та Євростату, результатів соціологічних досліджень та аналітичних напрацювань автора дисертації. Відповідно до обраного напрямку досліджень, здобувачем чітко визначено предмет та об'єкт дослідження, коректно сформульовано мету та логічно поставлено наукові й практичні задачі.

Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження, автореферату та опублікованих праць дає змогу зробити висновок, що основні положення, які визначають наукову новизну дисертації і є предметом захисту, одержані здобувачем в результаті наукового дослідження, сформульовані самостійно та відображають особистий внесок автора.

Досягнення поставлених завдань дисертаційної роботи передбачало використання здобувачем методу індукції, дедукції, системного та багатофакторного аналізу при дослідженні сутності та понятійно-категорійного апарату функціонування ринку міграційних послуг, його внутрішньої будови та виокремлення кваліфікаційних ознак; методу економіко-статистичного аналізу та таблично-графічного – при здійсненні оцінки та аналізу масштабів та характеристик міграційних процесів в країні, їх систематизації та візуалізації; методу соціологічного та інституційного аналізу при визначенні проблематики

функціонування ринку міграційних послуг та формуванні механізмів його регулювання та інституційного стимулювання.

Дисертаційне дослідження Махонюка О.В. містить наукові результати, які полягають у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад дослідження ринку міграційних послуг та розробці практичних рекомендацій щодо його формування та розвитку.

Зокрема, цікавою з точки зору розвитку понятійного апарату дослідження соціально-трудова та міграційних процесів, є запропонована автором структура ринку міграційних послуг та удосконалене його визначення, під яким дисертант розуміє сукупність економічних відносин з приводу задоволення потреб населення в послугах, пов'язаних з уможливленням та/або покращенням (спрощенням, легалізацією, прискоренням, доповненням) умов здійснення міграційних переміщень, отриманням супутніх вигід від міграції (с. 27-30).

Вагомими здобутком, в сфері теоретичного розуміння особливостей функціонування ринку міграційних послуг та розробки можливих методів його ефективного регулювання, є удосконалені автором класифікації чинників середовища формування та розвитку ринку міграційних послуг, які на відміну від існуючих враховують формальні та неформальні (тіньові) важелі дій та забезпечують всебічне охоплення сфер політико-правового, економічного, геополітичного, соціально-захисного та інституціонально-інформативного розвитку (с. 44-53)

Заслугове на увагу розроблені автором методологічні підходи здійснення оцінки стану і тенденцій розвитку ринку міграційних послуг на основі комплексного використання методів теоретико-методологічної, економіко-статистичної та соціологічної діагностики процесів його функціонування, що дозволило визначити основні тренди та перспективи розвитку ринку міграційних послуг України в умовах наявних трансформаційних змін (с. 59-68)

Цікавими з точки зору практичної реалізації розширення можливостей залучення додаткових коштів в економіку країни та покращення рівня життя мігрантів і їх родин є запропонований автором інструмент регулювання та розвитку ринку міграційних послуг – міграційні облигації (с.167-179).

Важливим здобутком автора теоретичного та прикладного характеру є розроблена концепція регулювання ринку міграційних послуг України, ключовою метою якої є розвиток добросовісної конкуренції на ринку міграційних послуг з нівелюванням (при можливості) негативних взаємовпливів із зовнішнім середовищем. Реалізація зазначеної концепції сприятиме легалізації ринку міграційних послуг, забезпеченню підвищення якості міграційних послуг та створенню умови для розвитку системи їх контролю з боку громадського суспільства, забезпеченню децентралізації та дерегулюванню ринку в умовах стабільності (с. 140-149).

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів

Наукове значення результатів дисертаційної роботи полягає у розробці теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань регулювання міграційних процесів та формування підстав для формування та розвитку ринку міграційних послуг в умовах динамізму світових змін.

Прикладна цінність результатів дослідження полягає в тому, що обґрунтовані теоретичні положення, отримані висновки та методичні підходи доведено до рівня методичних розробок та практичних рекомендацій, які можуть бути прийняті та впроваджені на державному та регіональному рівні.

Практична цінність авторських розробок підтверджується їх запровадженням у практичну діяльність Комітету з питань соціальної політики та праці Верховної Ради України (довідка № 04-35/12-12053 від 26.01.2011 р.), Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України (довідка № 04-22/16-683 від 06.07.2012 р.), Комітету з питань соціальної політики та праці Верховної Ради України (довідка № 04-37/13-65563 від 02.04.2014 р.), в діяльності Департаменту економічного розвитку, інвестицій, торгівлі та промисловості Львівської облдержадміністрації (довідка № 2-11-3839 від 30.10.2013 р.), Головного управління Державної міграційної служби України у Львівській області (довідка № 21281 від 30.10.2013 р., довідка № 23228 від 15.10.2014 р.), Департаменту соціального захисту населення Львівської облдержадміністрації (довідка № 15-11226 від 24.12.2015 р.), Львівського обласного центру

зайнятості (довідка № 02-4876/0-16 від 23.12.2016 р.), Департаменту освіти і науки Львівської облдержадміністрації (довідка № 05-10/2542 від 12.07.2017 р.), Львівського міського центру зайнятості (довідка № 09/5321 від 29.12.2017 р.). Також результати дослідження дисертанта були впроваджені у навчальний процес Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (довідка № 78/18 від 20.09.2018 р.).

Результати дисертаційного дослідження були презентовані на десяти всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах, серед яких: «Миграционные процессы в современной Европе: эволюция миграционных взаимодействий ЕС и стран Центральной и Восточной Европы» (м. Одеса, 2010 р.); «Молодь у вирішенні екологічних та соціально-економічних проблем сьогодення» (м. Кам'янець-Подільський, 2012 р.); «Оцінювання ефективності соціальної політики: методологія та практика» (м. Київ, 2012 р.); «Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні» (м. Львів, 2014 р.); «Міграція у кризових умовах: українсько-польський контекст» (м. Львів, 2015 р.); «Перспективи розвитку підприємництва в міжнародному контексті» (м. Лодзь – м. Львів, 2018 р.); «Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності» (м. Львів, 2018 р.) та інші.

4. Повнота викладу наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 24 наукових працях загальним обсягом 14,4 ум.-др. арк., з них особисто автору належить 9,6 ум.-др. арк., у тому числі 5 колективних монографій, 5 статей у наукових фахових виданнях (із них 3 – у співавторстві), 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз (із них 2 – у співавторстві), 12 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій (із них 4 – у співавторстві). Обсяг друкованих робіт, їх зміст і кількість відповідають вимогам щодо

публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук.

Анотування не містить інформації, якої немає у дисертаційній роботі.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація має традиційну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота викладена українською мовою, у науковому стилі, дотримуючись логічної послідовності. Анотування ідентично відображає основні положення, отримані наукові результати, висновки та пропозиції, викладені в дисертаційній роботі.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи в цілому високий рівень розробки теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, необхідно відмітити, що деякі положення дисертації є дискусійними.

1. В аналітичній частині роботи дисертант на основі використання широкого кола економіко-статистичних та соціологічних методів проводить глибокий аналіз зовнішніх міграційних процесів в Україні, досліджує рівні поширення користування міграційними послугами серед українських мігрантів, діагностує ступінь їх задоволеності ними та досліджує причини міграції українців в певні країни. Поряд з тим, недостатньо дослідженим, на нашу думку, залишилось питання економічної оцінки впливу розширення спектру міграційних послуг, які надаються у межах державного та транскордонного РМП України, на інтенсифікацію міграційних потоків.

2. В п.1.1 дисертації автор детально розглядає зміст категорії ринок міграційних послуг, концентруючись на його класифікаційних ознаках та специфічних структурних елементах. Визначає його поліструктурність, поліаспектність, полісубективність та полірівність функціонування, зосереджуючи увагу на особливостях функціонування окремих транскордонних ринків міграційних послуг. Водночас, потребує уточнення питання механізму взаємодії транскордонних РМП між собою та з національним (державним)

ринком міграційних послуг зокрема.

3. На с. 36 дисертації автором в рамках запропонованої класифікації здійснено поділ учасників ринку міграційних послуг за ознакою «якості надання міграційних послуг». Достатньо дискусійним є питання щодо віднесення нелегальних учасників РМП (навіть при високоякісному наданні послуг) до групи сумлінних виконавців, адже дія за межами правового поля, не дозволяє їм бути сумлінними та соціально відповідальними по відношенню до громади та держави в якій вони реалізують свою діяльність.

4. Автором в роботі пропонується цілий комплекс заходів щодо регулювання, легалізації та розширення ринку міграційних послуг в Україні, проте недостатньою мірою є розглянуті перспективи розширення спектру міграційних послуг, які надаються особам, що здійснюють внутрішню (міжрегіональну) міграцію та особам, які потерпіли від вимушеної міграції в Україні.

5. Не дивлячись на високу теоретичну та практичну цінність третього розділу дисертаційної роботи, його доцільно було б доповнити практичними розрахунками соціально-економічної ефективності від поширення практики використання запропонованих автором міграційних облігацій на ринку міграційних послуг України.

Слід зазначити, що викладені зауваження не применшують теоретичної і практичної значимості дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку.

7. Загальний висновок

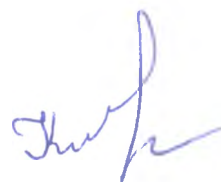
Дисертаційну роботу Махонюка О.В. «Формування та розвиток ринку міграційних послуг в Україні» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальне науково-прикладне завдання щодо поглиблення теоретико-методичних засад та розробки науково-практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення механізмів розвитку ринку міграційних послуг.

Дисертація Махонюка О.В. за змістом та якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи належним чином розкрито, поставлену мету досягнуто, завдання дисертаційної роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.07 - демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Дисертація за своїм змістом відповідає п. п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Махонюк Олександр Володимирович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 - демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент :

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу дослідження ризиків
у сфері зайнятості населення
Інституту демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України

М.О. Кримова

